

עלון מספר 85 - יולי 2021

תוכן העניינים

1. תערוכה מקוונת – "אלבום אושוויץ"
2. סיפורה של תמונה
3. אירועים מתוכננים (מפגש חברים ויידישיאדה)
4. התערוכות שלנו: ורדי כהנא ולדה לפידוס
5. הודעות שוטפות
6. משלנו: חדווה ארז

1. פרסומי "יד ושם": תערוכה מקוונת – "אלבום אושוויץ"

"אלבום אושוויץ" הוא מסמך מיוחד במינו, המהווה את העדות המצולמת היחידה לתהליך הרצח ההמוני שהתחולל במחנה ההשמדה אושוויץ-בירקנאו. התמונות שצולמו בסוף מאי ובתחילת יוני 1944, מתעדות את הגעתם למחנה של יהודי הונגריה מאזור קרפטו-רותניה. עם הגעתם עברו היהודים תהליך סלקציה, שבוצע בידי רופאים וסוהרים של האס-אס. מי שנמצאו כשירים לעבודה נשלחו אל המחנה, שם נרשמו, עברו חיטוי וחולקו לצריפים. האחרים נשלחו אל תאי הגזים מיד לאחר הסלקציה. התמונות באלבום מתעדות את הרגעים האחרונים בחייהם של יהודי הונגריה למעט הרצח עצמו. לחצו כאן לצפייה באלבום.

"אלבום אושוויץ" נמצא לאחר שחרור מחנה ההשמדה על ידי לילי יעקב (זלמנוביץ), ניצולת שואה, לידת בילקי, שהגיעה בעצמה בטרנספורט המצולם באלבום.

על האלבום ראו באתר שלנו: carpati.org.il – היסטוריה - 1939-1944 מלחמת העולם השנייה

2. סיפורה של תמונה

קרוב לשנתיים אני עוסקת בתיעוד ובהנצחה של חללי מלחמת השחרור, יוצאי זאקרפטיה. בעקבות האזכרה השנתית ב"יד ושם", שקדם לה ביקור ב"היכל הזיכרון הממלכתי לחללי מלחמות ישראל" פנו אלי עדינה ומנחם גלבוע ממושב צפריה. כך התוודעתי אל שמו של חלל נוסף, אשר באתר "יזכור" נרשם לגביו: "יעקובוביץ יצחק (הרצקה), בן פייגה ויהודה-מאיר, נולד ביום ט"ז בשבט תרפ"ג (2.2.1923) בצ'כיה. עלה לארץ בשנת 1946. נפל ליד בית החרושת "היוצק", בגבולות תל-אביב, ביום י"ט באדר א' תש"ח (29.2.1948). היכן בצ'כיה – לא היה כתוב.

ואז הסתבר הסיפור הבא: אביו של מנחם, יששכר-דב גלב, יליד חוסט, עלה ארצה מיוון באוניה "חביבה רייק", שרוב העולים בה היו ילידי יוון, ומיעוטם יוצאי צ'כיה, הונגריה, רומניה ופולין. מסתבר שבאוניה זו הגיע ארצה גם יצחק יעקובוביץ. אך הסיפור מרתק עוד יותר... כשנפטרו הוריו, החל מנחם לחפש בתמונות שבביתם וגילה תמונה חתוכה של כלה, בה מצולמת דודתו אלטי, אחותה של זיסי, אימו. מנחם תהה: היכן תמונת החתן? זכור היה לו מילדותו שהיו דיבורים, שהשתקו, מין סוד. בחיפוש נוסף בין התמונות הוא מצא את חצי תמונת החתונה של החתן. אך שם החתן לא היה ידוע לו. הוא חקר ושיער שאולי השם הוא יצחק יעקובוביץ.

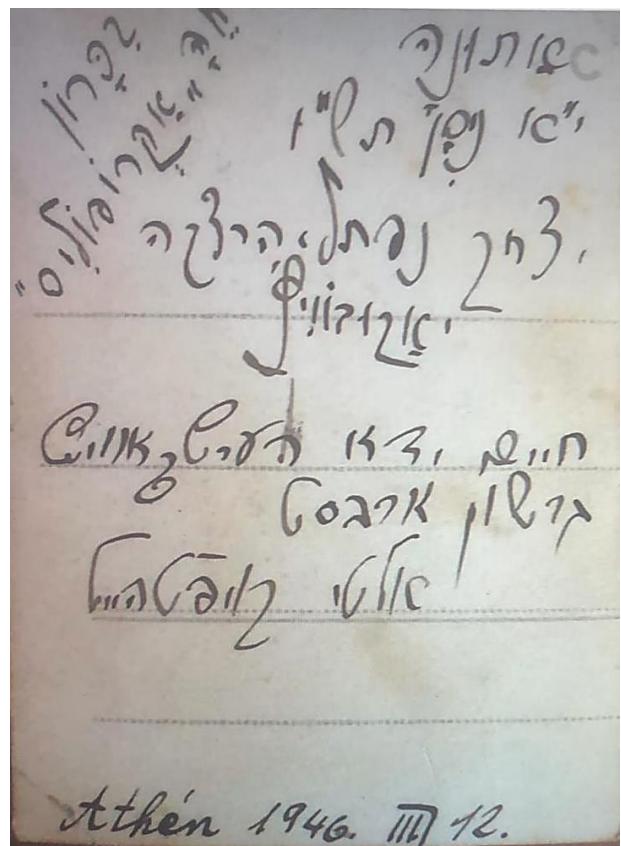
אלטי, דודתו, כבר הייתה מבוגרת והתגוררה בבורו פארק, שכונה חרדית בניו-יורק. מנחם התקשר לדודתו ושאל האם שם בעלה הראשון היה יצחק יעקובוביץ. כשהתשובה הייתה חיובית החלו הפרטים

העמומים מילדותו של מנחם להתבהר. מסתבר שזיסי (אימו של מנחם) ואלטי, האחיות לבית קאופטייל, היו ילידות טייץ'. הן הגיעו למחנה ההכשרה ביוון, כמו גם יששכר-דב גלב (אביו של מנחם) ויצחק יעקובוביץ, שהיה יליד בִּילְקָה (Bilke/Bilki, מחוז אירשאווה) בן יחיד, שהוריו נספו בשואה. כל הרביעיה הגיעה ארצה באוניה "חביבה רייק" ובארץ נישאו שני הזוגות: יששכר-דב גלב נישא לזיסי (הוריו של מנחם) ואלטי נישאה ליצחק (שהפך להיות דודו של מנחם). אלא שיצחק נפל לאחר כחודשיים-שלושה.

אלטי נישאה בשנית, בארץ. בני הזוג היגרו לארה"ב והקימו משפחה. מנחם מספר: "במסגרת הסיורים הקצרים שאני מארגן במושב בכל יום עצמאות, עשיתי את המסלול הזה לחברים. ההתרגשות היתה גדולה והשיא היה בבית העלמין בנחלת יצחק. יום לפני ביקרתי את הקבר והחבאתי שם מכתב תודה מיצחק, המברך את הזוכרים אותו..."

עוד קודם לכן הופנתה לאתר הפייסבוק של עולי "חביבה רייק" תמונה שמצא רוני הרשקוביץ, בנו של חיים, יליד בילקה אף הוא, ומעולי "חביבה רייק". בתמונה מצולמים אביו ועוד שלושה. בצידה השני היה רישום של שמות המצולמים. שאלתו של רוני הייתה: מי מכיר את האנשים? מנהלת קבוצת הפייסבוק של עולי "חביבה רייק" חיברה בין רוני הרשקוביץ למנחם גלבוע וכך התבררה זהות המצולמים: יעקובוביץ יצחק, שנפל במלחמת השחרור, היה נשוי לדודתו של מנחם גלבוע, אלטי; כמו כן מופיע בתמונה גרשון ארבסט, יליד בִּילְין [מחוז ראחוב], שנפל אף הוא במלחמת השחרור, ולגביו היה לי מידע מועט. בזכות החקר שלי ופנייתי למשרד הביטחון הוא הוכר כ"נצר אחרון". כלל לא היה ידוע ששני החללים הגיעו ארצה יחד על אוניית המעפילים "חביבה רייק". אכן, נפתלות דרכיהן של כל התמונות האלה...

האם הייתה זו תמונתם האחרונה של שני חללי מלחמת השחרור? כנראה, שלעולם לא נדע... שני צידי התמונה שבה נמצאים: חיים הרשקוביץ (משמאל), יצחק יעקובוביץ (במרכז), ששמו המלא היה יצחק-נפתלי. החבר מימין הוא גרשון ארבסט, יליד בִּילְין, שנפל אף הוא במלחמת השחרור... יושבת מקדימה אלטי קאופטייל (השם הנכון), שלאחר העליה ארצה תהיה אשתו של יצחק (ואלמנתו...). התמונה צולמה באתונה, ליד האקרופוליס, יום שישי, י"א ניסן תש"ו, 12.4.1946.

על נסיבות נפילתו של יעקובוביץ יצחק ידועים לנו הפרטים הבאים (מן האינטרנט):
 "לפני 70 שנה צומת חולון היה חלק ממה שנקרא "דרך הביטחון", שנשללה עם פרוץ מלחמת העצמאות, במטרה להרחיק את ישובי היהודים מהשכונות הערביות, שתקפו את משתמשי הדרך. לצורך השמירה על התוואי הוקצו כוחות רבים, והפעילות כללה סיורים יומיים ומארבים ליליים, כמו גם עמדות הגנה שאוישו לאורך כל שעות היום. בית החרושת "היוצק" ספג ירי בלתי פוסק מצד הכנופיות הערביות באזור בפיקודו של חסן סלאמה, מראשי המרד הערבי הגדול. בעקבות ההתקפות החוזרות והנשנות הודיעו בעלי בית החרושת כי אינם מרגישים בטוחים, וכי בכוונתם לעזוב את המקום. באותה תקופה החלו הבריטים להגיע לבית החרושת על מנת לבצע חיפוש נשק שהוחזק על ידי היהודים, ובאחת הפעמים אף גילו מקלע מסוג סטן וארגז רימונים. במקביל לכך נהגו אנשי האצ"ל לפתוח לעיתים בפעולות ירי על רכבים ערביים שחלפו במקום. הכוחות הבריטיים ראו את המתרחש ושאלו לאכוף את מרותם. וכך, מעבר לביקורות הנשק התכופות, הם האשימו את היהודים בפגיעה בבטיחות התחבורה הציבורית, והחליטו להפציץ את הסמל היהודי במקום – "היוצק".

בסוף חודש פברואר ירו תותחנים בריטים מספר פגזים לעבר המבנה וחור גדול נפער בחזית הבניין. הערבים שראו את המתרחש ניצלו את המצב, ואף הצליחו לתקוף קשות את "היוצק" ולפוצץ את מבנה בית החרושת לזבל כימי. עוד באותו היום, מעט אחרי השעה ארבע בצהריים, כוחות בריטיים, מלווים במשוריינים, החלו לזרום אל בית החרושת "היוצק" ולחדור פנימה בטענה, שעליהם לבצע חיפוש נוסף. תחילה המגינים והפועלים היהודיים ספגו קללות, ולאחר מכן נאמר להם לעמוד עם פניהם לגבי הקיר. אחד הניצולים שיחזר מאוחר יותר את שאירע: "שעות עמדנו כשידינו מורמות והחיילים מחפשים ומחרימים את נשק המגן. למולי עמד שוטר ערבי כשאקדחו מפונה כלפי החזה שלי ואצבעו על ההדק. מדי פעם היה שוטר זה ממצמץ בעיני ארס לחיילים ושואל: 'לתקתק'?"

הזמן עבר והחשיכה ירדה. החיילים הבריטיים סיימו את החיפוש, אספו איתם את הנשק שמצאו במקום ואף ניתקו את הטלפונים, כדי שלא ניתן יהיה להזעיק עזרה. אותו ניצול ממשיך לספר: "לאחר שלקחו לנו את הנשק אמרו לנו – 'תוך שני רגעים יתקרבו ויבואו הערבים הנה. חושו והימלטו על נפשתיכם. השתוממנו לנוכח טוב ליבם של החיילים ומיהרנו למכונית. התברר כי ידיים זדוניות הספיקו לטפל במכונית ולקלקלה".

טרם עזיבתם את המקום צעק אחד הקצינים הבריטיים: "רציתם מלחמה, בבקשה – דמכם יישפך". החיילים הבריטיים עזבו את המפעל ומיד החלו הכנופיות הערביות להמטיר אש כבדה על המקום. היהודים שהיו במקום נותרו ללא נשק וללא יכולת להתגונן - בזמן שהערבים התקרבו עוד ועוד:

"לפני שהצבא עזב את המקום, ולאחר שהחרים את נשק המגן שמצא בשטח המפעל, אמר הקצין לבחורים: 'אני נותן לכם שני רגעים לברוח מכאן, מיד לאחר נסיעתנו'. לכשהצבא רק החל לז - התפרצו עשרות אנשי הכנופיות המזוינים ואספסוף המרצחים, ירו וטבחו בחסרי המגן והנשק, והתעללו בגופותיהם בצורה האכזרית והפראית ביותר". כמה מן המגינים והפועלים היהודים שהיו חשופים להתקפה ניסו עוד להימלט באמצעות משאיות, אך כאשר הגיעו אליהן גילו כי יד נעלמה קלקלה גם אותן. בשל כך אנשי הכנופיות הערביות השיגו אותם: "היהודים קפצו כולם לתוך מכונית משא. מיד ניתכה עליהם אש מצד ההמון הערבי, שנתאסף ליד הכניסה. מכונית המשא לא נדלקה על נקלה והאנשים ניסו לעבור לטנדר, אולם האש הקטלנית הפסיקה את העלייה לטנדר.

אנדרטת זיכרון לחללי בית החרושת "היוצק"

הרוחות בציבור היהודי זעמו, שכן התחושה הייתה שהיה מדובר בפעולה מתוכננת היטב שמטרתה הייתה להותיר את הפועלים והמגינים בבית החרושת ללא יכולת להגן על עצמם. בשל כך הודיעה מפקד כוחות ההגנה בת"א כי לא יותר לא יתאפשר לאנשי צבא ומשטרה בריטיים לחפש נשק בעמדות ההגנה."

- בס"ד

מצ"ב
ברושור
מהודר
ומפורט

יידן 15

אָ ייִדיש יום טוב אין אילת

אירוח במלון 'לאונרדו קלאב' אילת

מיום ראשון 24.10.21 ועד יום רביעי 27.10.21
4 ימים, 3 לילות

הא לאו! האו! האו!

דודו פישר

דובי גל

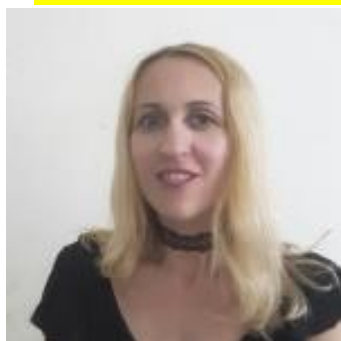
פראבא שפילט אין יידישפיל!
קראגא (כאו!)

תיאטרון היידישפיל גאה לשתף פעולה לראשונה במופע הקיץ שלו עם השחקן שלמה בראבא הכולל שירים ומערכונים על הכול בכול מכול ומכל טוב, ובקיצור, קברט יידי כהלכתו. תלקקו את האצבעות. מרוב צחוק תבכו ומרוב בכי תצחקו!

נוסף: הצגה חדשה - תפילה - עיבוד מרגש וסוחף ל"טוביה החולה" הנציח של גדול סופרי העם היהודי "שלום עליכם" בכיכובם של דודו פישר ושחקני תיאטרון יידישפיל בבימויו של מיישה לוריא • צוויי יידן באגעגן זיך - שני יהודים נפגשים - הרצאת בוקר מרתקת על הצחוק והעצב בהומור היהודי, מגיש קובי לוריא בהשתתפות שחקני התיאטרון • ערב מופע מיוחד - יידישפילס כליימזרס עם דובי גל • מופע של האחיות רייפר ונתן הכט בתוכנית ססגונית וצבעונית

לפרטים ומידע נוסף. 050-5890270 יהודה טריקי • תיאטרון יידישפיל 6797* פנינה: 03-5424724

*הזכות לשינויים שמורה עפ"י רפרטואר התיאטרון *ט.ל.ח.

א. **לדה לפידוס** היא ציירת ישראלית, שנולדה ב-1971 בסיביר לבוריס ולנינה. בוריס לפידוס הגיע עם הוריו למונקי' בשנת 1946, בעקבות סיפוח אזור הקרפטים לברה"מ בתום מלחה"ע ה-2. הוריו הגיעו לאזור כחלק ממאמצי השלטון הקומוניסטי לחזק את שליטתם באזור בעזרת "ייבוא" של אנשי מקצוע ממקומות שונים מברה"מ, ביניהם היו גם הוריו של בוריס, שהגיעו ביחד עם התיאטרון הרוסי למונקי'. לדה גדלה במונקי', ובגרותה למדה הנדסה ומוסיקולוגיה. היא מעידה על עצמה שהציור היה תמיד אהבת חייה, אולם היא החלה לצייר באופן מקצועי רק לאחר עלייתה לישראל ב-1990. עיקר לימוד הציור שלה היה באופן אוטודידקטי. לפידוס נוהגת לצייר בסגנון ריאליסטי, כתוצאה מחקר שהיא עושה אודות מושא ציוריה. היא נוהגת לצייר טבע דומם, פרחים, נוף ואנשים, בעיקר דמויות מהמאה ה-18. לפידוס מציירת בצבעי אקריליק ושמן על מגוון חומרים, ביניהם בדים ועץ. לדה לפידוס השתתפה בתערוכות קבוצתיות בארץ, ביניהן:

2013-2015 "IMAGINATION" - בחסות בנק הפועלים, תערוכה שהכנסותיה

הוקדשו למאבק במחלת האיידס

2014	"מרחב מחוץ לקופסא", בבית רונישטיין בתל אביב
2014	בגלריית "אגם" ברעננה
2014	תערוכת יחיד "מחול הדמיון עם הטבע"
2014	"הבית הירוק", אוניברסיטת תל אביב.
2013	"קירות אמן" עיריית ראשון לציון
2013	תערוכה קבוצתית בתיאטרון ירושלים
2012	תערוכה קבוצתית בגלריית "אגם" רעננה

ב. **ורדי כהנא:** על ורדי כהנא ערכנו כתבה במדור "משלנו" בעלון אפריל השנה (מספר 82). התערוכה מיצירותיה עלתה לאתר שלנו לפני חודש. ורדי ילידת תל אביב, להורים אהרון כהנא ורבקה לבית גרינוולד, שניהם ילידי ברגסס. היא בוגרת "המדרשה לאומנות", צלמת ואוצרת ותיקה ומוכרת. כהנא זכתה בפרס משרד התרבות ופרס סוקולוב, שניתן לראשונה על הישגים בצילום, וכן זכתה בפרס מוזיאון ישראל למפעל חיים בצילום. כהנא משייטת בין עולם האומנות לשדה העיתונות. עבודותיה האישיות מוצגות במוזיאונים ובגלריות בארץ ובעולם, וצילומי הפורטרטים שלה פורסמו במשך שלושת העשורים האחרונים במוספי העיתונים המובילים בארץ ובכתבי עת בחו"ל. בעבודותיה הרבות, שהוצגו בתערוכות בארץ ובעולם, הציגה כהנא פורטרטים שיש בהם מבט מקומי, חברתי ואנתרופולוגי. "צילום פורטרט, בסטודיו או בשטח, זאת האהבה הכי גדולה שלי, לא רק כצלמת פעילה, אלא גם כמתבוננת בצילומים של מאסטרס או של קולגות" אומרת ורדי כהנא. ועוד - "בימינו, אי אפשר להסתכל על צילום של אדם עומד בשדה מבלי לשאול 'מי האיש, למה הוא עומד שם, של מי השדה ומה הוא מגדל שם, באיזה זמן הצילום נעשה ומה הביא את הצלם לשם?'". היא פרסמה שני ספרי צילום, "פורטרט ישראלי" (חרגול - "עם עובד" 2006) ו"משפחה אחת" (הוצאת "מוזיאון תל-אביב" 2007).

עבודותיה נמצאות באוספים: מוזיאון ישראל, מוזיאון תל אביב, אוסף משכנות שאננים בירושלים, מוזיאון פראטו באיטליה, המוזיאון היהודי באמסטרדם, מוזיאון קאמר ג'קסונוויל פלורידה, המוזיאון היהודי בבריסל ובאוספים פרטיים רבים בארץ ובחו"ל.

האם יש מבין החברים אומנים, שניתן להעלות תערוכה מעבודותיהם לאתר שלנו?

פנו אל קליין יצחק 054-3034424 kimid17@gmail.com

5. הודעות שוטפות

א. עדכון דפי הקשר: נודה לכל אחד מכם על עדכון המידע האישי (כתובת, מספר טלפון, כתובת דוא"ל) למתנדבים: יוסי קוטונה 050-9922217 רותי פיקסלר 050-5643299
ב. אנו מציינים בכל שנה בטקס האזכרה השנתי ב"יד ושם" את שמם של ניצולי השואה, אשר נפטרו בשנה האחרונה. את המידע מרכזת רותי פיקסלר 050-5643299 ruthfixler@walla.co.il
ג. אתר הארגון פתוח לשירותכם: carpati.org.il. אתר הארגון פתח לשונית בשפה האנגלית, ואנו מתחילים למלא אותו בתוכן, כך שהוא יהיה זמין וקריא גם לחברינו שבתפוצות. יש להיכנס ללשונית זו דרך כתובת האתר: <http://carpati.org.il> או דרך <http://www.en.carpati.org.il>
אנא ידעו את בני המשפחה והחברים המתגוררים בחו"ל על אפשרות זו.

6. משלנו: ארז חדווה

אני מאמינה שחלק מכם מכיר את סרטה התיעודי המרגש של איטה גליקסברג "ילדי התקווה ממונקי". הסרט חושף את האנשים, שצולמו על-ידי צוות צילום אמריקני במרץ 1933 בעיר מונקקי. הסרט חוקר ומנסה לחשוף את זהותם וגורלם של אותם המצולמים בסרט, שצולם על-ידי הצוות האמריקאי, בו מתועדים תלמידי הגימנסיה העברית במונקקי שרים את ההמנון הלאומי, "התקווה". בשנת 2015, 83 שנים מאז אותו צילום היסטורי, נפגשים תלמידי הגימנסיה העברית ששרדו בפגישה מרגשת, המתרחשת ב"יד ושם" ומנסים לזהות את חבריהם, מוריהם ואת עצמם. אז מה עלה בגורלם של הילדים שצולמו במרץ 1933? מה קרה להם עצמם כשרוב חבריהם ומשפחותיהם נשלחו באפריל 1944 לאושוויץ ונרצחו? וכיצד שרדו הם את השואה הקשה? הבודדים ששרדו מספרים את סיפורם בסרט הזה. חדווה הייתה בת 10 כשהסרט צולם ומרתק לראות את תהליך הזיהוי שלה בסרט... להלן הקישור לסרט המרגש:

ילדי התקווה ממונקאץ' / איטה גליקסברג – סרט ליום השואה 2015 – ערוץ כאן 11

<https://www.youtube.com/watch?v=UppnE8V4OGY>

התמונה הידועה של שירת "התקווה" על ידי ילדי הגימנסיה העברית

נפגשנו, זאב מילבאואר ואני עם חדוה בקיבוץ מעברות (עמק חפר), יחד עם בתה, הגר שמואלוב. חדוה נולדה במונק' בדצמבר 1923 ובסוף שנה זו ימלאו לה 98 חורפים (בלי עין הרע). שם נעוריה היה ורה (ורו) ברקוביץ, בתם של אברהם ולנקה (לבית ולדמן). שני ההורים היו ילדים בכורים. אברהם נולד בפאלוש [ליד סיילש] ולנקה – בפּרָצ'ין [צפון-מערבית לאוז'גורוד]. בזכות הנדוניה הנדיבה של לנקה רכשו בני הזוג בית וחנות במונק' והאבא התפרנס ממסחר בעורות (אשר שימשו לתפירת מעילים, נעליים וציוד לסוסים). שפת הדיבור בבית הייתה הונגרית. להורים נולדו 3 בנות: רוז' (רחל), לאה-לילי והרז' (רבקה). אלא שאז גויס האבא לצבא האוסטרו-הונגרי ונלחם במלחה"ע ה-1. הוא חלה באסתמה (קצרת) עקב החשיפה לגזים שפיזר הצבא הגרמני; הוא הגיע לחופשה הבייתה ב-1917. בשנה זאת נולד אחיה היחיד של חדוה, מיקלוש (מאיר/מיקי). כשהאבא השתחרר נולדו עוד 3 בנות: רָלָה, ורה/ורו (חדוה) ואולגה/אולי (רינה). שמן העברי של חדוה ורינה ניתן להן כשהחלו את לימודיהן בגימנסיה העברית בעיר, בגיל 6.

האחות רבקה הפכה לציונית, על אף העובדה שההורים לא היו ציונים, אך גם לא אורתודוקסים קיצוניים. רבקה עלתה ארצה, וכנראה, שבהשפעתה נשלחו חדוה ורינה ללמוד בגימנסיה. בעיר היו בתי ספר נוספים: הונגרי, צ'כי, רותני וגרמני. חנות הגלידה הייתה שייכת לטורקים. כשזאב ז'בוטינסקי הגיע לביקור בעיר ובגימנסיה הייתה זו חדוה, שנבחרה לדקלם עבורו שיר בעברית! בעיר היה קן פעיל של "השומר הצעיר" וכשראש הקן עזב – הפכה חדוה, בגיל 15, לראש הקן! בשנות ה-30 הגיעו שליחים מהארץ לרשום ילדים לבית-הספר החקלאי ב"בן-שמן". בלא ידיעת הוריה, ניגשה חדוה לראיון והתקבלה. אלא, שצריך היה להמתין לאישורי עלייה (סרטיפיקטים), שהתקבלו רק בשנת 1940, עבור ארבעה צעירים. החבורה נפרדה מהמשפחות ונסעו לבודפשט. מי יכול היה לדעת שזאת תהיה הפרידה לנצח מהאימא ומהאחות רלה? אלא שהשהות בבודפשט התארכה מסיבה לא צפויה: פליטים רבים הגיעו לעיר מסלובקיה ומפולין וסרטיפיקטים רבים הועברו אליהם - בשל היותם פליטים חסרי בית. למזלה, אישורי העלייה שקיבלו כל הארבעה היו אישיים ולא ניתן היה להעבירם לאחרים. בתקופת ההמתנה סודרה חדוה אצל משפחה יהודית למשך כחודשיים. במכתבים שכתבה לה האימא ממונק' היא ביקשה שחדוה תהיה לעזר למשפחה.

בעיה נוספת שצצה: לא היה לחדוה דרכון, כיוון שכשההונגרים נכנסו לקרפטורוס הם לא העניקו אזרחות ליהודים. בלית ברירה, הונפקה לה תעודת מעבר חד-כיוונית. הקבוצה יצאה, עם מלווה, לבוקרשט, משם לקונסטנצה, שם עלו על אונייה שהגיעה לחיפה.

חויה שזכורה לחדוה מאותה נסיעה: הגישו להם פרי קטן, שחור, שחדוה חשבה שהיו אלו שזיפים, אבל טעמם היה חמוץ-מלוח. הסתבר שהיו אלה זיתים שחורים, שמאז ויתרה על אכילתם...

גם רינה הגיעה ארצה עם "עליית הנוער" בשנת 1942.

שתי האחיות הגדולות, לאה ורחל, שרדו את מוראות אושוויץ (בנוסף לרבקה שעלתה ארצה לפני כן). האח מיקי נלקח לפלוגות העבודה בצבא ההונגרי, הצליח לברוח מאחד המחנות, יחד עם כמה חברים, ועבר לצד של הרוסים. אלא שאלו חשדו בבחורים והם נשלחו אחר כבוד לסיביר. כשמיקי חזר למונק' אחרי המלחמה הגבול היה כבר סגור והוא נשאר בברה"מ, שם נישא, עבד בחנות נעליים ונולדו לו בן ובת, החיים כיום בבודפשט. מיקי נפטר בברה"מ, כך שגם אותו לא ראתה חדוה מאז עזבה את הבית ב-1940. התקיים ביניהם קשר מכתבים הודות למכתבים ששלחה חדוה הבייתה - ומיקי מצא – וכך ידע את כתובתה בארץ.

חדוה היא כיום אלמנה; לבעלה קראו מני ארז ולהם שלושה ילדים, בן (בני) ותאומים (הגר ויריב).

חדוה כתבה ספר על קורות חייה הנקרא "הדרך הייתה ברורה". בעלון הקיבוץ כתוב: "קראנו את הספר בשקיקה. נוכחנו כיצד מעיד שם הספר על אמונתה של חדוה בחיי הקיבוץ השיתופי. כל המתעניין בחיי מעברות בשנים הצעירות, ובשילוב התולדות האישיים של משפחתה, ימצא בספר זה חומר מרתק וראוי לקריאה".

ועוד מעלון הקיבוץ: "חדוה שימשה בשנות החיים במעברות בתפקידים רבים בקיבוץ: ריכוז ועדת החברים, חינוך, ועדת משק ואף מזכירת הקיבוץ בשנת 1979".

חדוה (משמאל) עם אחותה רינה, הצעירה ממנה בשנתיים

מונקץ בשנות ה-30: חדוה (עומדת ראשונה משמאל) עם חברי כיתתה מהגימנסיה. ראשון מימין (כורע) הוא צבי רינגלר, לימים טבעוני.

חדוה הייתה בקשר עם משפחת קוגל, שהיה מנהלה הראשון של הגימנסיה, גם במונקץ' וגם בארץ: הם גרו בשכונות בשכונת עיר גנים (Kertváros), הילדים היו בגילאים דומים, ויחד עם רינה אחותה הן ביקרו בביתם של חיים ושרה (סידי) במונקץ'. גם כשעלתה ארצה ולמדה ב"בן שמן" ביקרה חדוה בביתם, כשחיים קוגל היה כבר ראש עיריית חולון.

בסרט "ילדי התקווה ממונקץ" השתתף גם צבי טבעוני ז"ל. צבי העיד בסרט על אהבתו הגדולה לחדוה, בת כיתתו... אלא שצבי, יחד עם חבר ילדותו, אליעזר ליפרמן, אף הוא תלמיד הגימנסיה וכן כיתתה של חדוה, נישאו בארץ לשתי האחיות (לבית ליפוביץ): צביה (נישאה לאליעזר) ורבקה - לצבי. חנוך ליפרמן, בנו של אליעזר, השתתף אף הוא בזיהוי אביו ודודו בסרט זה. [שם משפחתו המקורי של צבי היה רינגלר וכשעברת אותו התכוון לשם טבעוני (מלשון טבעת), אך מהר מאוד הפך ההיגוי של השם לטבעוני].

חדוה ארז, עם בתה הגר – ותעודת ההוקרה שנמסרה לה על ידי זאב מילבאוואר ורותי פיקסלר

אנו מאחלים לחדוה הרבה בריאות! המשיכי להיות מלאת חיוניות, הומור, זיכרון נפלא ואישה מרתקת ומדהימה!